

HERALDIKA IR AUTOMOBILIŲ EMBLEMOS

Prof. meno licenciatas
Robertas Jucaitis

„Heraldika yra fakto ir fantazijos, mito ir būdo, romantikos ir tikrovės sintezė. Tai gausi šeimos, meno ir istorijos sąjunga” (Charles Burnett ir Mark Dennis, “The Lion Rejoicing”, 1997).

1923 m. birželio 7 d. lenktynininką Enzo'ą Ferrari'į, su „Alfa Romeo RL” Ravenoje laimėjusį savo pirmąsias „Grand Prix” lenktynes, aplankė kunigaikštienė Paolina de Biancoli. Jos sūnus Francesco'as Baracca'as, karo pilotas asar, žuvęs 1918 m. Pirmojo pasaulinio karo metu, ant savo lėktuvo buvo nusipiešęs piestu stovintį juodą žirgą. Kunigaikštienė pasiūlė E. Ferrari'ui ant automobilio nusipiešti tokį patį žirgą, kuris turėtų nešti jam laimę. Jis sutiko ir su šia emblema, kurią papildė geltonu fonu – savo gimtojo miesto Modenos spalva, – lenktynininkas pirmą kartą pasirodė 1932 m., lenktyniaudamas automobiliu „Alfa Romeo 8C”. Pirmasis „Ferrari”, pažymėtas dabar jau klasika tapusiu logotipu, pasirodė 1947 m. Tai buvo „Ferrari 125 S”.

Tačiau įsivaizduokime, kad E. Ferrari'į būtų aplankiusi ne kunigaikštienė P. de Biancoli, o kas nors iš Bergamo Colleoni'ių giminės ir kaip talismaną būtų pasiūlęs savo šeimos herbą. Tuomet „Ferrari” logotipu galėjo tapti... sėklidės, nes būtent tokį herbą turėjo Colleoni'ių giminė. Garsiausias jos atstovai – kondotjerui Bartolomeo Colleoni'ui – Venecijoje 1488 m. pastatytas skulptoriaus Andrea del Verrocchio sukurtas paminklas (nors Venecijoje atminimo paminklai

asmenims buvo draudžiami, B. Colleoni'is respublikai paliko didžiulę pinigų sumą su sąlyga, kad jam bus pastatytas paminklas). Paminklas, žinoma, papuoštas Colleoni'ių herbu.

KAIP ATsirADO ŠIS KEISTAS HERBAS?

Pagal vieną versiją Colleoni'ių pavardė kildinama iš lot. *coleus* (sen. italų *coglione*), reiškiančio „sėklidės”, B. Colleoni'is net turėjo pravardę *Colionus*. Kita versija

Ferrari 125 S, 1947

Medea Colleoni antkapis

Paminklas Bartolomeo Colleoni'ui, detalė

Colleoni'ių šeimos herbas

(legenda ?) teigia, kad Colleoni'is sirgo reta liga – poliorchidizmu (vyras gimsta su daugiau nei dviem sėklidėmis).

Pats kondotjeras viešame dokumente nurodė, kad jo herbas buvo būtent tas, kurį jis naudojo: „Duos colionos albos in campo rubeo de supra et unum colionum rubeum in campo albo infra ipsum campum rubeum”.

B. Colleoni'is naudojo savo vardą ir herbą taip natūraliai ir išdidžiai, kad net uždėjo jį ant savo dukters Medėjos antkapio bareljefo.

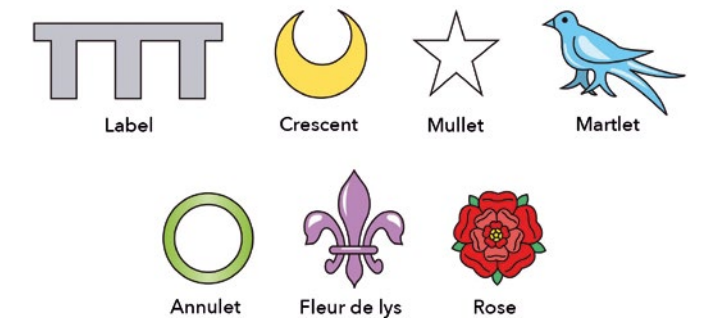
Kaip matome, heraldikoje tabu nebuvo net ir konservatyviaisiais viduramžiais.

ATGAL Į PRAEITĮ

Bet grįžkime prie heraldikos ištakų. Kada gimė heraldika, arba aspilogija (terminas, kurį ~1595 m. pasiūlė seras Henry'is Spelman'as)? Yra dvi heraldikos mokyklos – viena teigia, kad heraldika atsirado XII a. po 1-ojo Kryžiaus žygio (1096–1099 m.) kaip paveldimumo identifikacijos sistema. Iš tarp 1135 m. ir 1155 m. sukurtų antspaudų matyti, kad Anglijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Ispanijoje ir Italijoje herbai jau buvo plačiai naudojami. Didžiojoje Britanijoje buvo sukurta sava brizūrų¹ (t. y. vizualių simbolių, angl. *cadency*, pranc. *brisure*) naudojimo tradicija, norint atskirti vieną sūnų nuo kito.

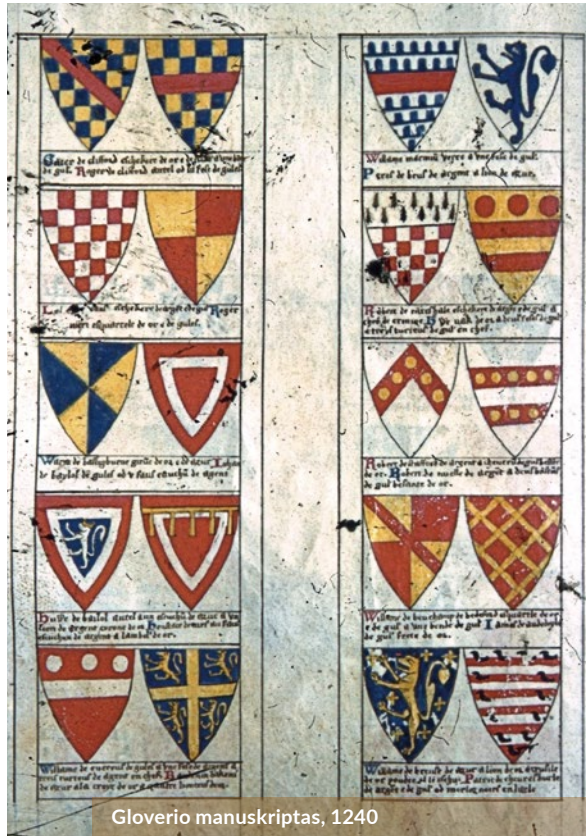
Medea Colleoni antkapis

Brizūros

¹ <https://en.wikipedia.org/wiki/Cadency>.

Gloverio manuskriptas, 1240

Tractatus de armis, 1394

John'as Writhe'as jas institucionalizavo ir standartizavo XV a.

Kita heraldikos mokykla teigia, kad giminių ir karių rikiuočių identifikacijos sistemos egzistavo dar bibliniais laikais, jos buvo naudojamos ir Senovės Romos, ir Karolingų laikais, todėl šios mokyklos atstovai laikosi nuostatos, kad per ilgą heraldikos evoliuciją kiekvieno atskiro etapo konkrečios datos įvardijimas naudos mokslui neduoda.

PATYS SENIAUSI

Seniausiu įamžintu herbų rinkiniu vokiečių kalbos areale laikomas šveicarų teologo Konrado iš Miuro² apie 1260–64 m. sukurtas „Clipearius Teutonicorum“, kuriame atvaizduoti 73 vokiečių šeimų herbai. Prancūzijoje toks rinkinys datuojamas 1254 m. Tai Bigot manuskriptas („Rôle d'armes Bigot“), kuriame yra 300 herbų. Anglijoje apie 1240 m. sukurtas Gloverio manuskriptas („Glover's Roll“), kuriame atvaizduoti 55 herbai.

Seniausias Europoje išlikęs rašytinis šaltinis apie heraldiką yra italo Bartolo'o da Sassoferrato'o veikalas

„Tractatus de insigniis et armis“, sukurtas apie 1356 m. Pirmasis veikalas apie heraldiką Anglijoje greičiausiai buvo Jono iš Gildfordo (pagal kitą versiją – Johannes'o de Bado'o Aureo) „Tractatus de armis“, sukurtas apie 1394 m.

Bazelio universiteto Anglų kalbos katedros biblioteka

² <https://archive.org/details/geschichteher00ganz/page/172/mode/2up?view=theater>
³ https://www.hager.ch/files/download/0/256279_1/0/Article_UniBasel_CH_D_final.pdf
⁴ <https://www.e-periodica.ch/cntmng?pid=mit-003:2014:19::141>.

Bajė gobelenas, 1066
Damian'o Entwistle'io nuotrauka

Tačiau pats seniausias herbų rinkinys Europoje yra ne rankraštyje, o, matyt, ant Bazelio universiteto Anglų kalbos katedros bibliotekoje (Nadelberg St. 6) esančios sijos, ant kurios nupiešta 15 herbų. Jos mediena datuojama 1190–1240 m.³ Dar neseniai buvo manyta, kad seniausias ne rankraštyje įamžintas herbų rinkinys yra Dievo Motinos bazilikoje ant Valère kalvos Sione (Šveicarija) – jį dr. Paul'is Ganz'as datavo 1224 m.⁴ Naujausių tyrimų duomenimis, ant šioje bažnyčioje esančios

sąramos nupiešti 5 herbai datuojami ~1330 m.

O jei pasižvalgytume geriau, meno kūriniuose rastume ir ankstesnių – nors ir iš dalies fikcinių – herbų atvaizdų. Štai Bajė (Bayeux, miestas Prancūzijoje) gobelene, sukurtame tarp 1066 m. ir 1082 m., kuriame vaizduojama, kaip Vilhelmo I Užkariautojo vedami normanai nukariavo Angliją, ant skydų pavaizduoti herbai, panašūs į gironinius (angl. gyron), tokius vėliau dažnai naudojo Flandrijos aristokratai.

HERALDIKOS ĮTAKA AUTOMOBILIŲ EMBLEMOMS

Kadangi nuo pat savo atsiradimo heraldika siejama su aristokratiškumu, prestižu, garbe, nenuostabu, kad automobilių gamintojai savo emblemoms ėmė naudoti herbus, taip siekdami susieti savo gaminius su tomis pačiomis savybėmis ir vertybėmis, kadangi iki „Ford T“ konvejerinės gamybos atsiradimo automobilius galėjo įsigyti tik labai pasiturintys asmenys.

Vieni automobilių gamintojai laikėsi heraldikos taisyklių, kiti jas laisvai interpretavo. Panagrinėkime keletą gerai žinomų automobilių gamintojų logotipų.

ALFA ROMEO (ĮK. 1910 M. MILANE, ITALIJOJE)

Šis klasikinio itališko automobilių prekės ženklo logo-

Visconti-Sforza herbas

⁵ „Une histoire symbolique du Moyen Age occidental“, Paris, Seuil, 2004, EAN 9782020136112.

tipo pavadinimas sudarytas iš santrumpos A.L.F.A. (Anonima Lombarda Fabbrica Automobili) ir jos įkūrėjo Nicola'os Romeo, perėmusio įmonės kontrolę 1915 m., vardo derinio, praėjus penkeriems metams po jos įkūrimo. Įmonė nuo 1986 m. priklauso „Fiat Group“, ir jos identitetas tebėra stipriai susijęs su kompanijos sportinių automobilių paveldu.

„Alfa Romeo“ logotipas yra vienas iš labiausiai intriguojančių automobilių pasaulyje. Jį 1910 m. sukūrė braižytojas Romano'as Cattaneo ir dizaineris Giuseppe'ė Merosi'is. Kairėje pusėje baltame fone pavaizduotas raudonas kryžius – senovės Milano, kuriame buvo įkurta įmonė, simbolis. Vaiką ryjanti gyvatė dešinėje yra viduramžiais Milaną valdžiusios Viskončių-Sforzų (Visconti-Sforza) giminės herbo simbolis.

Pasak prancūzų istoriko Michel'io Pastoureaux⁵, iš pradžių Viskončių giminė buvo tik Angurijos, kurios pavadinimas primena lotynišką *anguis* („gyvatė“), valdovai. XIV a. vid, norėdami nusišalinti ne itin kilnią savo kilmę, Viskončiai sukūrė legendą. Pavijos valdovas Bonifacijus vedė Milano kunigaikščio dukterį Bjanką. Kol Bonifacas kovojo su saracėnais, jo sūnų pagrobė ir surijo didžiulė gyvatė (Biscione). Grįžęs iš karo Bonifacas leidosi ieškoti gyvatės, ją surado ir užmušė, o ji išspjovė jo sūnų – stebuklingai gyvą.

Per pastarąjį šimtmetį „Alfa Romeo“ logotipo dydis ir sudėtingumas mažėjo. Naujausia logotipo versija buvo pristatyta 2015 m., praėjus 100 metų po to, kai N. Romeo perėmė įmonę. Logotipą sukūrė Milane įsikūrusi agentūra „Robilant & Associati“, kuri yra atsakinga ir už kitų „Fiat Group“ prekės ženklų, įskaitant „Fiat“ ir „Lancia“, atnaujinimą. Šiuolaikiškame „Alfa“ logotipe yra trys spalvos; blyškiai mėlyna spalva ir baltas fonas pakeistas tekstūruotu sidabriniu ir įvestas naujas individualiai sukurtas serifinis šriftas.

BUICK (ĮK. 1899 M. DETROITE, JAV)

Seniausias Amerikoje išlikęs automobilių prekės ženklas šiandien įtrauktas į strateginę „General Motors“ imperijos dalį. „Buick“ logotipas naudojamas ant *premium* kokybės GM automobilių, siekiant juos pozicionuoti aukščiau standartinio lygio, tačiau neįsiveržiant į „Cadillac“ užimamą *premium* kategoriją.

Škotų kilmės amerikiečio David'o Buick'o įmonė savo pirmąjį transporto priemonę pagamino XIX a.

pabaigoje. Netrukus D. Buick'as tapo didžiausiu gamintoju JAV ir pradėjo kurti pirmuosius variklius su viršutiniomis vožtuvais. Klestinti įmonė supirko mažesnius konkurentus ir savo naują konglomeratą pavadino „General Motors“.

1930-aisiais ant „Buicks“ radiatorių buvo montuojamos ryškios sidabrinės figūrėlės, tačiau ilgaamžiškiausias prekės ženklo simbolis yra logotipas su apskritime įstrižai išdėstytais trimis sulipusiais skydais. Patys skydai savo ruožtu padalinti įstrižai sidabrine juoste. Logotipas kilęs iš D. Buick'o škotiško šeimos herbo (raudonas skydas, perskeltas įstrižai linija su elniu viršuje ir kryžiumi apačioje). Šiuos herbo simbo-

lius ženklas turėjo nuo 1937 iki 1977 m., o 1905–1937 m. „Buick“ logotipe buvo įrašytas vien tik žodis „Buick“.

1959 m. logotipe vienas skydas buvo suskaidytas į tris, kad perteiktų tris „Buick“ gaminamus modelius: „LeSabre“, „Invicta“ ir „Electra“. Iš pradžių trijulė buvo nudažyta patriotiškai raudona, balta ir mėlyna spalvomis. 2002–2015 m. „Buick“ logotipą sudarė vien trys chromuoti tuščiaviduriai skydai chromuotame apskritime. JAV atliktos apklausos parodė, kad „Buick“ trikampis skydas yra vienas labiausiai atpažįstamų automobilių logotipų. 2022 m. atliktas dar vienas logotipo atnaujinimas – panaikintas apskritimas, o visi skydai nebe sulipę įstrižai, o išdėstyti horizontaliai ir atitraukti vienas nuo kito. Sidabrinėms juostelėms gražintos patriotinės raudona, balta ir mėlyna spalvos.

CADILLAC (ĮK. 1902 M. DETROITE, JAV)

„Cadillac“ yra svarbiausias liukso klasės prekės ženklas JAV „General Motors“ automobilių gausoje. Jis visame pasaulyje žinomas dėl savo didelių, gerai įrengtų, rafinuotų, galingų ir patogių limuzinų, gaminamų jau daugiau nei šimtmetį.

„Cadillac“ 1902 m. Detroite įkūrė finansininkai, kurie nerado bendros kalbos su Henry'iu Ford'u. Jie kompaniją pavadino Detrito įkūrėjo, prancūzo Antoine'o de la Mothe Cadillac'o (1658–1730) vardu, o logotipui panaudojo jo šeimos herbą.

Tačiau, laikui bėgant, istorikai suabejojo prancūzo aristokratiška kilmė. Atsirado teigiančių, kad jis buvo apsišaukėlis, susigalvojęs išskirtinį vardą ir pavogęs kaimyno heraldinius simbolius.

Nepaisant to, „Cadillac“ automobiliai ir toliau puošiasi minėto herbo simboliais.

Originalus, gana sudėtingas heraldinis skydas su

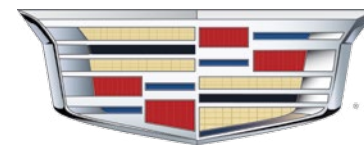
Alfa Romeo logotipas

Buick logotipas

Antoine'o de la Mothe Cadillac'o herbas

Cadillac logotipas

Koenigsegg logotipas

Porsche logotipas

karūna, paukščiais, juostelėmis ir vainiku, bėgant dešimtmečiams ir keičiantis dizaino madoms, palaipsniui buvo supaprastintas – galų gale ženklas buvo sumažintas iki šiandieninės abstrakčios skydo emblemos. Dabartinis logotipas taip skiriasi nuo originalaus „Cadillac“ herbo, kad daugelis mano, jog jį labiau įkvėpė olandų menininkas Piet'as Mondrian'as, tapęs panašių spalvų geometrizuotas kompozicijas.

KOENIGSEGG (ĮK. 1994 M. OLOFSTREME (OLOFSTRÖM), ŠVEDIJOJE)

Kai švedų verslininkas Christian'as von Koenigsegg'as 1994 m. įkūrė savo automobilių įmonę, jis turėjo konkretų tikslą – sukurti pasaulinio lygio superautomobilį. Tai pasiekti jo mažai gamyklos Olofstreme prireikė vos šešerių metų. 2009 m. ekspertai pripažino, kad „Koenigsegg CCX“ yra vienas gražiausių kada nors pagamintų automobilių. „Koenigsegg“ automobiliai taip pat pasižymi išskirtinėmis savybėmis. Įspūdinga, kad tokia nedidelė gamykla sugebėjo sumušti greičiausio pasaulyje serijinio automobilio rato apvažiavimo laiko rekordą Niurburgringo trasoje (su „Koenigsegg Agera“).

Be to, įmonė (dabar įsikūrusi Engelholme (Ängelholm)) sulaukė daug pagyrų už novatoriškus žingsnius technologijų ir aplinkosaugos srityse. Vienas iš garsiausių nuskambėjusių Ch. von Koenigsegg'o išradimų buvo danga, sukurta iš anglies pluošto, padengto saulėje spindinčiomis deimantų dulkėmis. Šia medžiaga padengtas „CCXR Trevita“ kėbulas, todėl tai vienas brangiausių kada nors pagamintų serijinių automobilių.

Įmonės logotipą sukūrė artimas Ch. von Koenigsegg'o draugas, grafikos dizaineris Jacob'as Låftman'as (deja, jau miręs). „Koenigsegg“ grafinis motyvas remiasi 900 metų senumo von Koenigsegg'ų šeimos herbu, sukurtu, kai jo protėvis įšventino į riterius Šventosios Romos imperatorius Karolis VI. Herbe ant mėlynkraščio skydo yra geltoni ir raudoni deimantai. Skydo viršuje esantis grafinis elementas – KCC raidžių kombinacija.

PORSCHE (ĮK. 1948 M. ŠTUTGARTĖ, VOKIETIJOJE)

1952 m. balandžio 25 d. Ferry'is Porsche pietavo Niujorko restorane kartu su Max'u Hoffman'u, Porsche importuotoju į JAV. Ferry'is, „Porsche“ įkūrėjo Ferdinand'o sūnus, ant popierinės servetėlės nupiešė pirmąjį „Porsche“ logotipą. Vėliau servetėlė

atsidūrė pas „Porsche“ dizainerį Franz'ą Reimspiess'ą, kuris 1937 m. buvo sukūręs „Volkswagen“ logotipą. F. Reimspiess'as taip pat kūrė ir neįprastą variklį, kuris buvo montuojamas šių mažų Bavarijos sportinių automobilių gale.

Naudodamas Porsche eskizą, F. Reimspiess'as sukūrė emblemą, skirtą 356-am galinį variklį turinčiam kupė modeliui, tačiau ji naudojama ant visų „Porsche“ automobilių iki šių dienų – nuo „Cayenne“ visureigio iki legendinio ir ilgaamžio 911-to modelio (356-to modelio įpėdinio).

Logotipas turi laikui nepavaldų patrauklumą, simbolizuoja Porsche paveldą ir jo šaknis pietų Vokietijoje. Auksinio herbo centre – mažesnis geltonos spalvos skydas su juodu šuoliuojančiu žirgu, kuris atkartoja Štutgarto miesto, kuriame buvo įkurta įmonė 1931 m., herbą. Skydą supa raudonos ir juodos spalvos juostelės – Viurtembergo-Hohencolerno (Württemberg-Hohenzollern, Vokietijos dalis, po Antrojo pasaulinio karo 1945–1952 m. buvusi Prancūzijos kontroliuojama zona) regiono spalvos.

Viršutiniame kairiajame ir apatiniame dešiniajame kampe atvaizduoti stilizuoti ragai. Kompoziciją viršuje užbaigia lenktai užrašytas įmonės pavadinimas „Porsche“. Logotipas atrodo kaip viduramžių heraldinis skydas, nors iš tikrųjų buvo sukurtas remiantis minėtu piešiniu ant restorano servetėlės...

Daugelis iš mūsų retai skiriame daugiau dėmesio šiam nedideliame automobilio komponentui – logotipui. Juk tai tik paprastas štampuotas chromo arba plastiko gabalas, priklijuotas arba įmontuotas jam skirtoje vietoje. Tačiau ši gyvybiškai svarbi automobilio dalis atlieka keletą labai reikalingų funkcijų: logotipas yra ir reklama, ir puošmena, ir tapatybės ženklas.

Nes visiems – nuo rinkodaros guru iki automobilinekų mėgėjų – patinka atskirti vieną automobilį nuo kito. Ir gamintojo logotipas yra vienas iš svarbiausių būdų tai padaryti. Pabandykite identifikuoti automobilį, kurio emblema ir pavadinimas buvo pamesti arba pašalinti. Ar tikrai galėtumėte be logotipo atskirti vieną šiuolaikinį hečbeką nuo kito (žinoma, jei tik automobilis nėra itin charakteringo dizaino, kaip, pvz., Porsche 911 ar Mini)?

Na, o klasikine heraldika besiremiantys automobilių logotipai, matyt, dar ilgai jų savininkams bylos apie prestižo, gilių tradicijų ir aristokratiškumo dermę. ■